

Miklós Csongor–Pecze
Vukajlović Natália–
Sihelnik József

A TOPOLYAI PARK MÚLTJA ÉS TER- MÉSZETI ÉRTÉKEI

A topolyai parkot a XIX. század elején telepítette a vidék akkori birtokosának számító Kray család. A mintegy hat hektáros területre több mint négyezer fát ültettek, közöttük őshonos fajokat, kocsányos tölgyeket (*Quercus robur*), fehér nyarakat (*Populus alba*), különböző kőriseket és juharokat, ezeken kívül egzotikumnak számító fafajokat is, többek között cédrusokat, páfrányfenyőket (*Ginkgo biloba*) és mocsárciprusokat. A park eredetileg angolparknak készült, de a nagyszámú fás- és lágyszárú növény miatt sokan egyfajta botanikus kertnek is tekintették, s habár a bárói család tulajdonában állt, olyan közösségi térnek számított, amelyben szívesen tartózkodott Topolya minden polgára. Ebben az időben a parkról több hivatásos kertész gondoskodott, akik folyamatos munkával tartották karban.

A XX. század derekától számítva megkezdődött a park lefokozódása. Az akkori új hatalom nem ismerte fel a „nagykert” kultúrtörténeti és esztétikai értékeit. A természetvédelmi szempontok csak később kerültek a köztudatba. Habár a park 1974-ben védettségi státust kapott, a bürokrácia útvessztői, a szaktudás hiánya, illetve a min-

denkori városvezetés érdektelensége miatt az egykori park már csak árnyéka önmagának. Területe jelentősen csökkent, növény- és állatvilága megcsappant. Ettől függetlenül még mindig igen komoly kulturális és természetvédelmi jelentőséget képvisel. Továbbra is vannak évszázados fái (kocsányos tölgy, juharlevelű platán – azaz a *Platanus hybrida* –, fehér nyár), ezenkívül érdekes és ritka madárfajok, rovarok, denevérek, hüllők és kétélűek végső menedéke, mivel statisztikai tény, hogy Szerbiában a zöldfelületek nagyságát illetően Topolya község az utolsók közé tartozik.

Pókfauna

A pókok az ízeltlábúak csoportjának egyik legsikeresebb, de korántsem annyira ismert képviselői. Ismeretek hiányában sokszor undort váltanak ki az emberekben, pedig az ökológiai hálózatban fontos szerepet töltenek be ragadozóként és táplálékként is. Hiányuk az élőhelyek degradálódására utal.

Ma már a pókok több faja is képes az ember közelében élni mint kozmopolita és szinantrop faj. Mindezek arra utalnak, hogy az emberi tevékenység nyomán egyre inkább csökkennek a pókok természetes élőhelyei. Emiatt található annyi pókfaj az ember által teremtett mesterséges biotópokban, melyek talán a legjobban utánozzák az eredeti, természetes élőhelyüket. Ilyenek például a parkok, az arborétumok, a kertek vagy az üvegházak.

A topolyai park területén közel tíz éve folynak arachnológiai kutatások. Az eredmények alapján következtetni lehet rá, hogy a pókok számára ez a terület egy természeteshez hasonló oázisnak számít, amelyben a jelen lévő fajok nagyon jól érzik magukat. Parkunkban huszonöt család képviselői találhatóak meg, ami jelentős eredmény, hiszen egész Szerbiában harminchét család van jelen. Ha a fajok elterjedési területét (*area*) elemezzük, a következőket tudjuk leszűrni: a legnagyobb mértékben a palearktikus fajok (elterjedési területük Európa, Ázsia és Afrika északi része) találhatóak meg itt, 51%-ban; a széles

areájú pókfajok (holarktikus fajok – Európa, Ázsia, Észak-Amerika) 21%-ot tesznek ki; de figyelemre méltó a szűk elterjedésű fajok aránya is, amelyek csak Európa területén lelhetők föl. A kozmopolita és mediterrán fajok régiókban, így a parkban is csak kis számban fordulnak elő, ám ezek egyébként is szinantrop fajok, melyek teljesen az emberhez kötöttek, így jelenlétük sem szignifikáns az élőhely számára.

A fajok, valamint a meglévő családok száma utal a pókok alkalmazkodókészségére is. Egyes fajoknak gyorsan otthonukká válik az olyan biotóp, amelyen különösen érezhető az emberi tevékenység. Ilyen negatív hatás lehet a tájidegen, illetve invazív fafajok ültetése, a szakszerűtlen cserjekivágás vagy a rendszertelen gondozás. Más fajok esetében ugyanakkor ezek a hatások nagyban megváltoztatják az élőhelyüket, ami a területről való eltűnésüket is eredményezheti. Ezt az elmúlt négy év összehasonlító vizsgálatai is alátámasztják, a fajok száma ugyanis a vizsgált területen egyre csökken. Mindez vészjelzés, hogy minél előbb komoly intézkedéseket kellene végrehajtani, ha a jelenlegi pókfaunát és élőhelyüket, a valamikori híres parkot szeretnénk megvédeni.

Figyelemre méltó a topolyai parkban a *Paratrachela maculatus* jelenléte, ugyanis olyan ritka európai fajról van szó, amelyet csak kevés országban regisztráltak. Nálunk 2007 óta folyamatos a jelenléte. A fent említett pók

mellett még három, hazánkban védett faj előfordulása is bizonyított, amelyek közül kettő a tölcsérhálósok családjához (*Malthonica campestris* és *Tegenaria domestica*), valamint egy a hamvaspókok családjához (*Cicurina cicur*) tartozik.

Madárvilág

A topolyai parkban ez ideig hatvanöt madárfajt sikerült megfigyelni, amelyek között megtalálhatjuk a fészkelőket, téli vendégeket, illetve átvonulókat, kóborlókat és alkalmi vendégeket egyaránt. A Topolya központjában lévő fás terület a madarak szempontjából nagy jelentőséggel bír, hiszen az öreg fák több odúlakó madárfajnak jelentik a fészkelőhelyüket. Ilyen többek között a széncinege (*Parus major*), a kék cinege (*Parus caeruleus*), a mezei veréb (*Passer montanus*) és a seregély (*Sturnus vulgaris*). Ezen kívül a kisebb tisztások és a peremrészek közvetlen közelében elhelyezkedő idősebb fák ki-korhadat odvaiban, leváló kérge mögött ritka fészkelő a szürke légykapó (*Muscicapa striata*). Fontosak és említésre méltóak ezen túlmenően a különböző harkályfajok, amelyek közül a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) és a balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*) a topolyai park rendszeres fészkelője. Rajtuk kívül további két faj, a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*) és a kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*) előfordulása bizonyított,

ám ezek a fajok csak kóborlók, és ritkán figyelhetőek meg a területen.

A másik jelentős csoportot a bokorlakó énekesmadarak alkotják, amelyek számára kiváló fészkelőhelyet jelentett a parkban mindenütt sűrűn burjánzó fekete bodza (*Sambucus nigra*). Az elmúlt pár évben a kaszálások következtében e fajok száma jelentősen visszaesett. Korábban gyakori fészkelő volt a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), illetve a sűrű bokrok alatt, a borostyán (*Hedera helix*) takarásában, a talajon fészkelő fülemüle (*Luscinia megarhynchos*). Az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) költése az utóbbi években immáron kérdésessé vált, ám korábban néhány pár minden évben itt fészkel. A fekete rigó (*Turdus merula*) szintén a sűrű bokrok ágai között építi fészket, de előszeretettel használja a borostyános fákat is. Kidőlt fák gyökerei között, valamint a Krivaja patak partfalának üregeiben rakja fészket a vörösbegy (*Erithacus rubecula*), amely mára már szintén megfogyatkozott a park területén.

Költő fajként régóta jelen van az erdei fülesbagoly (*Asio otus*), mely az öreg fák kikorhadt, nagyméretű odúiban és a dolmányos varjú (*Corvus cornix*) elhagyott fészkeiben költ. A füleskuvik (*Otus scops*) első sikeres költése vidékünkön a topolyai parkból származik. Sajnos 2002-es költése óta már csak időszakosan figyelhető meg. A nagyobb méretű természetes odúban korábban költött a csóka (*Corvus monedula*) is, napjainkban azonban ez a varjúféle már nem fészkel a városi parkban. Rendszeres fészkelőként jelen van viszont az egyre inkább városiasodó örvös galamb (*Columba palumbus*). A karvaly (*Accipiter nisus*) számára a park telente kiváló vadászterületnek bizonyul.

A lombkoronaszinten több pintyféle is költ, amelyek közül a legjelentősebbek az erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a zöldike (*Carduelis chloris*), a tengelic (*Carduelis carduelis*) és a csicsörke (*Serinus serinus*); ezen fajok állománya viszonylag stabilnak mondható. Bár a meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) ritka fészkelőként fordul elő, télen a városba behúzódnó példányok előszeretettel táplálkoznak a parkban.

Emlősfauna

A topolyai park emlőseinek száma a madarakéhoz képest jóval alacsonyabb, de így is több jelentős faj megtalálható itt. A park kiváló élőhelyet nyújt a közönséges vakond (*Talpa europaea*), valamint a keleti sün (*Erinaceus concolor*) részére. Fontos faj továbbá az erdei cickány (*Sorex araneus*), amely földgilisztákkal, különböző rovarokkal és csigákkal táplálkozik. A sűrű, bokros területek igazán jó élőhelyet jelentenek számára.

A park legjelentősebb emlősei a fokozottan védett denevérek, amelyeknek négy faja is előfordul itt. Leggyakrabban a rőt koraidenevérrel (*Nyctalus noctula*) találkozhatunk, az ő részére igen nagy jelentőséggel bírnak az öreg, odvas fák. Ezek odvaiban akár húsz-harminc példány is összegyűlik kölykezni. A telet szintén faodvakban töltik. A közönséges törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*) ugyancsak fák odvaiban, hasadékaiban kölykezik, egyúttal ezek a helyek az ő számára is alkalmas téli szállást is jelentenek. A parkban előforduló harmadik faj a nagy késeidenevér (*Eptesicus serotinus*), amely főleg épületek padlásainak lakója, ám télire szívesen húzódik a park fáinak hasadékaiba, szűkebb odúiba. A szürke hosszúfűlű-denevér (*Plecotus austriacus*) elsősorban épületek padlásain telepszik meg, ahol nyáron tízhúsz példányos kolóniákat alkot. Többek között a park szomszédságában található katolikus templom tornyában és padlásrészében él, ám táplálékszerzés céljából rendszeresen látogatja a parkot is. Télire vidékünkön többnyire régi pincékbe húzódik. Természetesen mind a négy faj különböző, kisebb-nagyobb repülő rovarokkal, így kétszárnyúakkal, lepkékkel, bogarakkal, de levéltetvekkel is táplálkozik. Fontos számukra a park idős faállománya, hiszen odvaik több faj esetében egyaránt szolgálhatnak nyári és téli szállásként is.

Egyik jellegzetes erdei egér-fajunk szintúgy megtalálható a parkban. A közönséges erdei egér (*Apodemus sylvaticus*) kisebb számban bár, ám rendszeres lakóként ugyancsak jelen van parkunkban.